

**Laatmiddeleeuwse sporen aan de
Noorddijkerweg te Noorddijk, gemeente
Groningen (Gr.). Een archeologisch
inventariserend veldonderzoek (IVO)
door middel van proefsleuven.**

M.C. Blom

ARC-Rapporten 2005-22

Groningen
10 maart 2005
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Aanleiding voor een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) is de geplande aanleg van vijvers en een bevrijdingsmonument aan de Noorddijkerweg oostzijde te Noorddijk (Groningen).

Door de aanleg van de vijvers zal het bodemarchief ernstig verstoord raken. Daarom is door gemeentelijk archeoloog van Groningen, drs. G.L.G.A. Kortekaas, aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) de opdracht gegeven om een IVO door middel van proefsleuven uit te voeren. Het onderzoek is uitgevoerd door mw. drs. G.M.A. Bergsma en mw. drs. M.C. Blom en vond plaats van 22 februari tot en met 24 februari 2005. De graafmachine met schaafbak werd geleverd door dhr. J. Bergman.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksterrein ligt aan de noordoostzijde van de kruising van de Noorddijkerweg en de Stadsweg, direct ten oosten van het Noorddijkerplein (afb. 1).

1.3 Objectgegevens

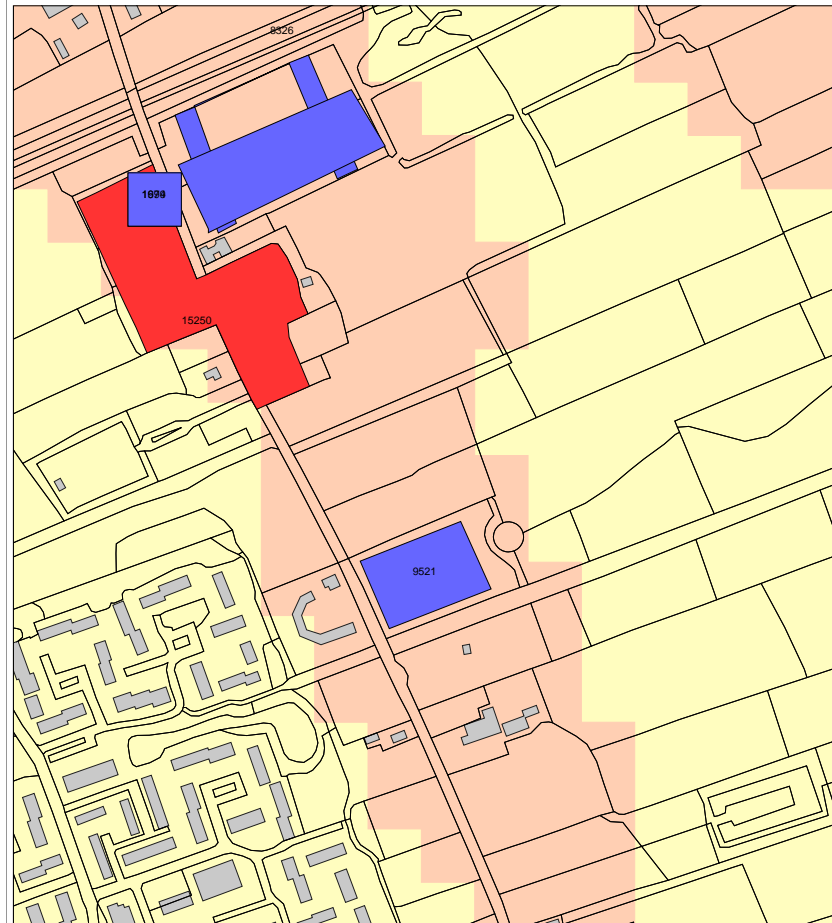
ARC-Projectcode	2005/050
Provincie	Groningen
Gemeente	Groningen
Plaats	Noorddijk
Toponiem	Noorddijkerweg oostzijde
Kaartblad	7D
Coördinaten	237.950–584.600
Periode	Late Middeleeuwen–Nieuwe Tijd
Type object	Erf/nederzetting
Type bodem	Zandige klei, zavel
Geomorfologie	Zeekleigronden

1.4 Doel van het onderzoek

Het kader waarbinnen het onderzoek valt is nederzettingsonderzoek en het onderzoek naar landschapsontwikkeling. Het doel van het onderzoek is het vaststellen van de archeologische waarde van het terrein. Aan de hand van de waardering van het terrein zal een selectiebesluit genomen worden. Dit selectiebesluit zal ter plekke door de gemeentelijk archeoloog genomen worden. Het advies dat wordt gegeven is afhankelijk van de aard van de aan te treffen sporen. Verder is het van belang om de begrenzing van de eventuele archeologische vindplaats vast te stellen.

1.5 Onderzoeksgeschiedenis en geo-archeologische context

Voor het plangebied geldt een middelhoge archeologische verwachtingswaarde (zie afb. 1). Het onderhavige onderzoek sluit aan bij drie eerder uitgevoerde onderzoeken.

Legenda

- ONDERZOEKSMELDINGEN
- MONUMENTEN
- TOP10 ((c)TDN)
- HUIZEN
- IKAW**
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- PROVINCIES

0 100 m

ROB
ArchisII

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied. De exacte onderzoekslocaties zijn in blauw weergegeven. De huidige onderzoekslocatie kent nummer 5143. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 1 maart 2005.

ken in Noorddijk.

- Het eerste vond plaats ten noorden van de Stephanuskerk (Kortekaas 2003).
- Het tweede betreft een onderzoek in en rond de Stephanuskerk.
- Het derde onderzoek werd uitgevoerd ten westen van de Stephanuskerk en de Noorddijkerweg.

Bij deze onderzoeken is vastgesteld dat de oudste resten in en om de kerk dateren uit de periode vanaf de 11e eeuw n. Chr. Bij het eerstgenoemde onderzoek werd vastgesteld dat er op het terrein een groot aantal sporen aanwezig is, waaronder een aantal waterputten daterend uit de periode vanaf de 11e/12e eeuw n. Chr. (Kortekaas 2003, p.17).

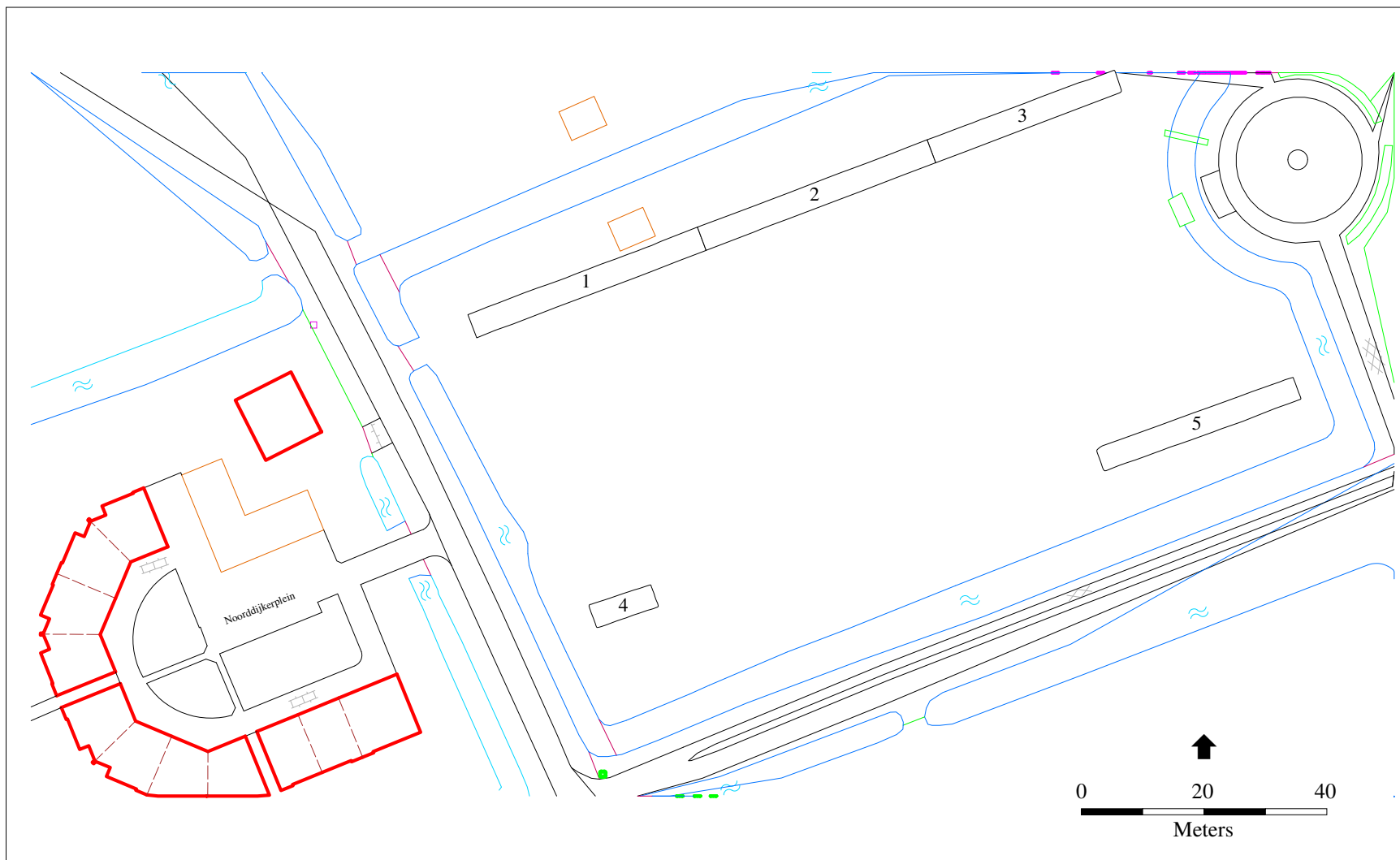
1.6 Werkwijze

Om de doelstelling te kunnen verwezenlijken zijn op het onderzoeksterrein vijf werkputten aangelegd (afb. 2). De werkputten zijn alle aangelegd op het niveau van het eerste leesbare sporenvlak. Dit vlak bevindt zich direct onder de bouwvoor. De bouwvoor is machinaal verwijderd, waarna het sporenvlak eveneens machinaal is opgeschaafd. Vondsten in dit niveau zijn verzameld in vakken van 5×4 m. Dit niveau is afgezocht met een metaaldetector. Het sporenvlak is vervolgens gefotografeerd en getekend (schaal 1:50). De aangetroffen grondsporen zijn alleen getekend en niet verder opgegraven. Alle werkputten zijn ingemeten door landmeters van de afdeling Geo-informatie van de Dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de gemeente Groningen. De breedte van alle sleuven is 4 m.

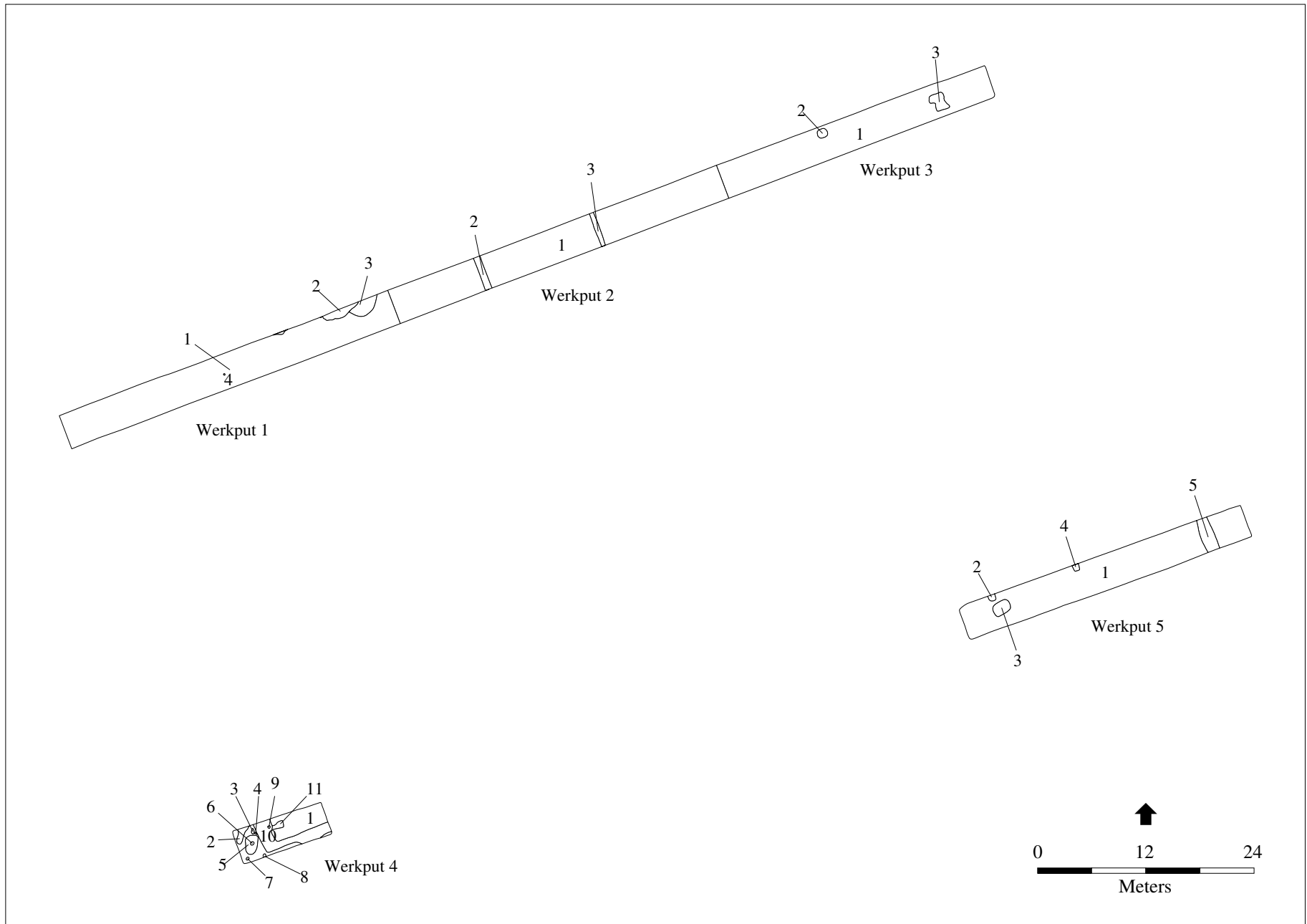
De eerste drie werkputten zijn aangelegd in het noordelijke deel van het onderzoeksterrein. De werkputten zijn alle oost-west gericht en liggen in elkaars verlengde. Werkput 1 en 2 zijn 40 m lang, werkput 3 is 30 m lang. Vervolgens is een werkput aangelegd op het zuidwestelijke gedeelte van het onderzoeksterrein. De lengte van deze werkput bedroeg 10 m. Nadat duidelijk was geworden dat zich een concentratie van sporen in dit gedeelte bevindt, is na overleg met het bevoegd gezag, de gemeentelijk archeoloog, besloten om deze werkput niet verder uit te breiden, omdat er voldoende informatie was verzameld over de aanwezigheid van sporen in dit gedeelte. Er werd besloten om in het verlengde van werkput 2, vanaf het oosten naar het westen toe, een derde werkput aan te leggen. De lengte van deze werkput bedroeg 34 m. Alle werkputten zouden uitsluitend moeten geven over de aanwezigheid van bewoningssporen en de omvang ervan.

2 Resultaten

In werkput 1 zijn twee kuilen aangetroffen (spoor 2 en 3). In werkput 2 zijn twee sloten aangetroffen (spoor 2 en 3). In werkput 3 zijn twee kuilen aangetroffen (spoor 2 en 3); afb. 3). De aanwezigheid van resten van recente bakstenen wijzen uit dat de twee sloten een recente datering hebben. Twee van de vier aangetroffen kuilen kennen eveneens een recente datering. Deze datering kon vastgesteld worden aan de hand van recent baksteenpuin en plastic dat aanwezig was in de kuilen. Twee kuilen hebben vermoedelijk een oudere datering (spoor 3 in werkput 1 en

Afbeelding 2 Locatie van de aangelegde werkputten. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 3 Overzicht van alle aangetroffen sporen. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 4 Overzicht van de aangetroffen sporen in werkput 4. Foto: G.M.A. Bergsma.

spoor 3 in werkput 3). Spoor 3 in werkput 1 kon worden gedateerd aan de hand van een aardewerkfragment dat uit het spoor is geborgen. Het aardewerkfragment is afkomstig van een kogelpot uit de Late Middeleeuwen A¹

In werkput 4 is een hoge dichtheid aan sporen aangetroffen (afb. 4; zie ook afb. 3). Het betreft een sloot (spoor 10 en 11), vijf vermoedelijke paalgaten (sporen 3, 6, 7, 8 en 9) en één kuil (spoor 5). Daarnaast gaat het om een klein aantal sporen waarvan de aard niet geheel duidelijk is. Uit de sloot zijn twee kleine fragmenten van kogelpotaardewerk geborgen. Het betreft eveneens kogelpotaardewerk uit de Late Middeleeuwen A. De datering van de overige sporen kon niet exact worden vastgesteld.

In werkput 5 is naast twee recent gegraven kuilen (spoor 2 en 4) een kuil aangetroffen met een mogelijk oudere datering (spoor 3). Verder is in deze sleuf een greppel (spoor 5) aangetroffen, waarvan de datering onbekend is. Uit geen van de sporen is aardewerk geborgen. Een exacte datering van de sporen blijft hierdoor achterwege.

2.1 Vondsten

Tijdens het onderzoek is een klein aantal vondsten geborgen. Deze bestaan voornamelijk uit aardewerkfragmenten. Het betreft de volgende vondstnummers:

- 1 Uit spoor 3 in proefsleuf 1 is naast enkele niet nader gedefinieerde stukken metaal een stuk bot en een stuk kogelpotaardewerk geborgen. Het kogelpot-

¹Van 1050 tot 1250 n. Chr., al het aardewerk is gedateerd door K.L.B. Bosma (ARCbv).

- fragment dateert uit de Late Middeleeuwen A.
- 2 Verzameld bij de aanleg van proefsleuf 1. Tijdens de aanleg van proefsleuf 1 is één aardewerkfragment aangetroffen. Het is te fragmentair om te kunnen determineren.
 - 3 Uit spoor 11 in proefsleuf 2. Uit dit spoor zijn twee kleine fragmenten van kogelpotaardewerk geborgen. De fragmenten dateren uit de Late Middeleeuwen A.
 - 4 Verzameld tijdens de aanleg van proefsleuf 2. Tijdens de aanleg van proefsleuf 2 is naast acht aardewerkfragmenten een aantal metalen objecten gevonden. Het betreft een (sub)recente ijzeren spijker en drie niet nader te definiëren stukken metaal. Verder gaat het om een stuk (sub)recente dakpan en twee stenen. De aardewerkfragmenten zijn alle, op twee kogelpotfragmenten na, (sub)recent. Het betreft twee fragmenten van steengoed, twee fragmenten van roodbakkend geglazuurd aardewerk en twee fragmenten van witbakkend aardewerk. De fragmenten van kogelpotaardewerk dateren uit de Late Middeleeuwen A.

3 Conclusies en aanbeveling

In de zuidwestelijke hoek van het onderzoeksterrein, ter hoogte van proefsleuf 2, bevindt zich een concentratie van sporen. Er tekenden zich in het vlak kuilen, een sloot en enkele vermoedelijke paalgaten af. Eén van de sporen kon, aan de hand van een aantal aardewerkfragmenten dat in het spoor is aangetroffen, worden gedateerd in de Late Middeleeuwen A. Het noordelijke en het oostelijke gedeelte van het terrein, ter hoogte van de proefsleuven 2 en 3, kent een zeer kleine dichtheid van (bewonings)sporen. In deze delen is één kuil aangetroffen welke aan de hand van het aardewerk kon worden gedateerd in de Late Middeleeuwen A. Daarnaast is nog een klein aantal kuilen aangetroffen, waarvan de datering niet kon worden vastgesteld.

Vermoedelijk betreft het in alle gevallen sporen die zich aan de rand van een grotere woonplaats bevinden. Deze woonplaats zal zich wellicht in de richting van de sporenconcentratie, ter hoogte van proefsleuf 2, hebben bevonden.

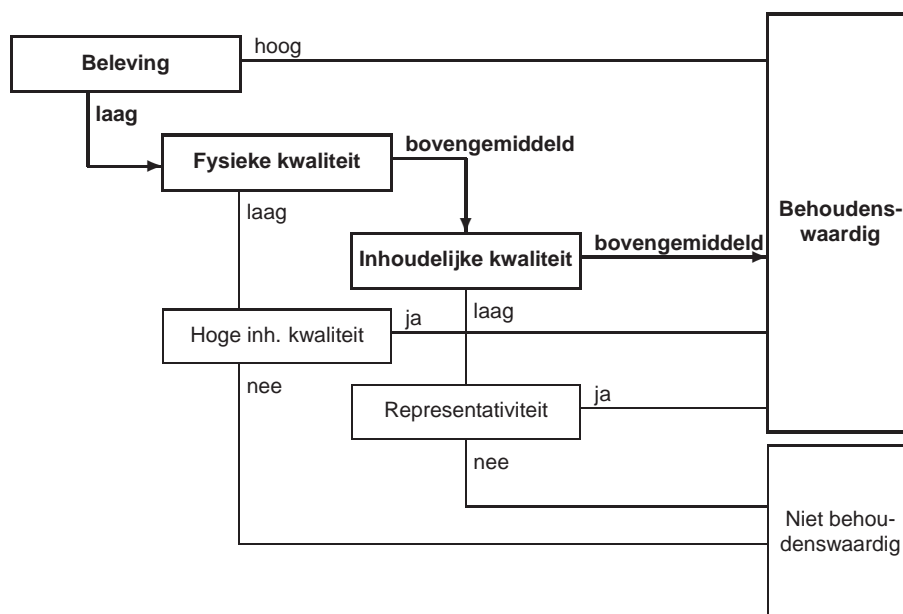
Naar aanleiding van deze bevindingen is door het bevoegd gezag besloten dat er op het zuidwestelijke gedeelte van het terrein geen graafwerkzaamheden plaats zullen mogen vinden. De graafwerkzaamheden voor de aanleg van vijvers kunnen wel doorgang vinden op de oostelijke helft van het terrein. De dichtheid van sporen op de oostelijke helft van het onderzoeksterrein is namelijk erg klein.

4 Waardering volgens KNA 2.0

Hieronder vindt u de waardering van de resultaten volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 2.0. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsdiagram en is toegepast op het zuidwestelijke gedeelte van het onderzoeksterrein. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (mogelijke scores: 1 t/m 3). Een laag getal representeert een lage waarde en een hoog getal een hoge waarde. In het beslissingsdiagram

wordt op basis van de scores in de tabel bepaald of het object behoudenswaardig is. De behoudenswaardigheid van de vindplaats is het leidende criterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek. Een korte uitwerking van de criteria waarmee in de scoretabel rekening wordt gehouden vindt u in bijlage 1. Voor een volledige beschrijving van de normen en regels volgens welke deze waardering tot stand is gekomen, staat de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit tot uw beschikking (www.cvak.org). U vindt de documentatie voor deze waardering onder ‘KNA: inventariserend veldonderzoek’.

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	
herinneringswaarde	–	
<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
gaafheid	2	
conservering	2	
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	1	
informatiewaarde	2	
ensemblewaarde	2	
representativiteit	–	De aangetroffen sporen zijn representatief omdat ze kenmerkend voor Noorddijk en omgeving zijn. Uit eerdere onderzoeken nabij de huidige onderzoekslocatie zijn bewoningssporen die dateren uit de periode vanaf de 11e/12e eeuw waargenomen.

Literatuur

Kortekaas, G.L.G.A., 2003. Jaarverslag archeologie in 2002. In: J.A.N. Leutscher-Bosker et al. (red.), *Hervonden stad 2003*. Groningen, pp. 7–32.

Bijlage 1 Waarderingscriteria conform KNA 2.0

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachronen context (voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context (fysisch- en historischegeografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart